

Burkina Fasos flerfaldiga utmaningar

Camilla Elowson

Den 15 januari 2016 nåddes Burkina Faso, ett land som i stort sett varit fredat från den regionala våldsutvecklingen, av hotet från väpnade islamister. Ett första terrorattentat skedde i huvudstaden Ouagadougou, mot ett hotell och en restaurang, med åtminstone 30 dödsoffer. Den väpnade islamistgruppen *Al-Mourabitoune*, en filial till terrororganisationen *Al-Qaida i Maghreb*, AQIM, har tagit på sig ansvaret för attentatet. Burkina Faso är mitt uppe i etablerandet av ett demokratiskt styre, och attentatet kommer vid en tidpunkt då landet redan befinner sig i ett mycket utsatt läge.

I oktober 2014 avsattes Burkina Fasos president *Blaise Compaoré* av ett folkligt uppror, som stöddes av militären. Compaoré tog själv makten i en militärkupp 1987. Under de 55 år som Burkina Faso varit självständigt, har landet haft 49 års militärt styre. Den övergångsregeringen som tog över 2014 var det första civila styret sedan 1966.

Den transitionsfas som följde Compaorés avgång har varit problemfylld, bl.a. eftersom delar av militären har eftersträvat fortsatt politiskt inflytande. Den 17 september 2015 skedde ett nytt kupp försök, denna gång misslyckat. Detta resulterade i att *Régiment de Sécurité Présidentielle* (RSP), den säkerhetstjänst som hållit Compaoré bakom ryggen och garanterat hans styre, löstes upp. Den 29 november 2015 hölls presidentval, och precis innan årsskiftet tillsattes *Roch Marc Christian Kaboré* som ny president. Kaboré bildade en koalitionsregering i början av januari 2016.

Nationella utmaningar

Parallellt med landets demokratiska, ekonomiska och sociala problem, innebar Compaorés långvariga styre en viss mån av stabilitet och förutsägbarhet för Burkina Faso. Den före detta presidentens avlägsnande från makten har medfört en omvälvande period för landet, där delvis nya spelregler för samhällsstyret ska etableras och relationer omdefinieras, såväl inom landet som regionalt.

En rad utmaningar väntar Kaboré och den nya regeringen: landets svåra socio-ekonomiska situation, krav på rättvisa angående våldshandlingar sanktionerade av den forna regimen, samt kamp mot korruption och straffrihet. Gör den nya regimen inga framsteg inom dessa områden är risken hög för nya folkliga protester. Det framtida agerandet hos Compaorés politiska sympatisörer och en försämrad relation med grannlandet Elfenbenskusten, orsakad av högt uppsatta politikernas misstänkta inblandning i kupp försöket 2015, utgör också orosfaktorer.

En av de mer akuta frågorna är arméreform. RPS:s ambition att behålla inflytande över den politiska processen

har inneburit en bräcklig transitionsperiod. Ett specifikt frågetecken är hur soldaterna som har tillhört RSP kan integreras i armén för att inte längre utgöra ett hot mot landets civila styre.

Nya lagar kring säkerhetssektorreform har under 2015 stiftats för att stärka militärens neutralitet, minska dess roll i det politiska livet och för att tydligt skilja de politiska och de militära institutionerna åt. Banden mellan militära och politiska aktörer är dock en realitet som är svår att lagstifta bort. Risken är att vissa element inom armén kan mobiliseras för politiska syften framöver. En kommission för arméreform bildades i december 2015, med målet att professionalisera landets militärmakt, stärka dess sammanhållning och att föreslå ytterligare reformåtgärder.

Väpnad islamism - på frammarsch i regionen?

Säkerhetshotet kopplade till en regional konfliktdynamik har blivit allt mer kännbara för Burkina Faso från och med 2015, i synnerhet under hösten. Ett flertal attacker har ägt rum i västra delen av landet, samt en kidnappning i norr som *Al-Mourabitoune* tagit på sig. En av attackerna utfördes mot en gendarmeripostering med tre dödsoffer som följd. Misstankar om att förövarna var väpnade islamister har rapporterats i media. I de andra fallen har omständigheterna varit mer oklara: möjligen har det rört sig om lokala konflikter eller banditism/kriminalitet, men väpnade islamistgruppers inblandning kan inte uteslutas. Burkina Fasos gräns mot Mali är utsatt, speciellt mot bakgrund av att väpnade maliska islamistgrupper på senare tid har börjat sprida sig alltmer till den södra delen av landet. Den ökade hotbilden och närvaro av våldsbejakande islamister i Burkina Faso bekräftades genom terrorattentatet i Ouagadougou den 15 januari 2016.

Attentatet i Ouagadougou kan delvis förstås i ljuset av AQIM:s territoriella expansion. Gärningsmännens identitet visar att AQIM:s rekryteringsbas expanderat från Algeriet/Mauretanien/norra Mali till södra Mali och Burkina Faso.

En förklaring till att väpnade islamistiska attacker har ökat och spridit sig geografiskt är en tilltagande konkurrens mellan den *Islamiska staten* (IS) och *Al-Qaida*, som bl.a. utspelar sig i Afrika. Mot denna bakgrund behöver AQIM visa på sin kapacitet att agera, expandera sin rekryteringsbas och utvidga sin inflytandesfär. Det innebär att frontlinjerna för AQIM:s verksamhet flerdubblas.

AQIM:s närvaro i Burkina Faso kan också vara ett resultat av konfliktspridning från Mali, i och med stridigheterna mellan parterna där. En konsekvens av den franska militära insatsen i Mali 2013 var att de väpnade grupperna sökte sin tillflykt till grannländerna. Det kan inte uteslutas att flyktinglägren i Burkina Faso har infiltrerats av islamister och i viss utsträckning utgjort grogrund för extremister.

Ytterligare en regional aspekt är Burkina Fasos deltagande i FN:s insats i Mali (MINSUMA), som en av de största truppbidragarna. Landet är en allierad i kampen mot terrorism i regionen och hårbärgerar både franska och amerikanska anti-terrortrupper. Hämnd för Burkina Fasos ställningstagande mot terrorism är ytterligare en motiverande faktor för väpnade islamister att attackera landet.

Regimskiftet ökar landets utsatthet

Compaorés regim har haft vissa band med väpnade separatistgrupper i Mali. Ex-presidenten favoriserade dessa grupper under sin medlingsinsats i Mali, och har även blivit anklagad för att blunda för vapenleveranser till islamistgruppen MUJAO (*Rörelsen för Enhet och Jihad i Västafrika*). Under Compaorés beskydd har rebellerna haft möjlighet att använda Burkina Faso som en fristad och en bas för att organisera sig, och gruppernas ledarskap har via Compaoré kunnat få tillgång till boende i Ouagadougou. Enligt bedömare förefaller det troligt att det funnits en tyst överenskommelse att Burkina Faso inte skulle attackeras under Compaorés tid vid makten, vilken nu inte längre är giltig.

Troligtvis är den valda tidpunkten för terrorattentatet i Ouagadougou inte heller en tillfällighet. Läget i Burkina Faso är bräckligt, då landet är mitt uppe i en konsolidering av demokratiseringsprocessen. Burkina Fasos nya president installerades för endast två veckor sedan och den nya regeringen utsågs samma vecka som attentatet ägde rum. Attentatet skapar ett klimat av misstro och rädsla bland befolkningen vid ett skört tillfälle för landets nya ledning. Samtidigt kommer det arbete som regeringen förväntades ta itu med – det socio-ekonomiska läget, korruption, rättssektorn – i skymundan när fokus hamnar på att hantera den akuta säkerhetsproblematiken. Med ett förhöjt terrorhot och upptrappat säkerhetsläge riskerar även ambitionen med arméreform och processen att begränsa militärens maktposition inte få den prioritet som ursprungligen var avsedd. Attentatet den 15 januari kom vid ett lägligt tillfälle för att destabilisera den nya regeringen.

Under sin tid vid makten lyckades Compaoré upprätthålla en balansakt i sina relationer med vitt skilda aktörer och intressen. Den nya regeringen har tagit avstånd från de tvetydiga relationerna med de väpnade grupperna. Det regionala kontaktnätet försvann därmed med Compaoré. Eftersom RSP har upplösts är även landets säkerhetstjänst försvagad. Sammantaget ger detta Burkina Faso en mer utsatt position än tidigare.

Synen på Burkina Faso har den senare tiden varit försiktigt optimistisk, då man trots svårigheter lyckats ro i hamn den första delen av övergångsfasen från militärt till demokratiskt styre. Vid en framåtblick förefaller situationen i Burkina Faso, efter terrorattentatet, bli alltmer komplex. Risken för nya attentat kvarstår. Kaboré och hans regering har en svår balansakt framför sig, mellan avvärjande av det väpnade islamistiska hotet, reform av säkerhetssektorn och fokus på landets omfattande utvecklingsbehov.

Camilla Elowson
Säkerhetspolitisk analytiker